

A Zempléni-hegység denevérfaunája a legújabb eredmények tükrében

Géczi István

The bat fauna of the Zemplén mountains in the mirror of the most recent findings

The compact forests of the Zemplén mountains with many hollow trees, the rarely visited attics of buildings near the forests offer good habitat for a rich fauna of chiroptera which was hardly known until the 1980s. Intensive research, started in 1989 by Bihari, Endes, Géczi, the monitoring of buildings, faunistic sampling, the checking of mines and cellars in the Zemplén region revealed the presence of 19 species. *Eptesicus serotinus*, *Myotis myotis*, *Myotis blythi*, *Plecotus austriacus* frequently occur in stable colonies in buildings, *Myotis myotis* also in forest habitats. *Nyctalus leisleri*, *Nyctalus noctula*, *Myotis bechsteini*, *Barbastella barbastellus*, *Plecotus auritus* are generally widespread and frequently dwell in hollows. *Myotis daubentoni* is the characteristic species of wetlands. *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Myotis mystacinus*, *Pipistrellus pipistrellus* are also widespread species with smaller populations according to our present knowledge. *Myotis emarginatus*, *Myotis nattereri*, *Myotis brandti* represent more rare species with a small number of observations. *Myotis dasycneme* and *Nyctalus lasiopterus* proved to be the most rare. Mine shafts and disused cellars of the many thousands in the area are very important wintering places, however, most of the used cellars may also be used for wintering.

Bevezetés

Az 1990-es évekig nagyon kevés ismerettel rendelkezünk a Zempléni-hegység denevérfaunájáról. Irodalmi adatok, Vásárhelyi (1939), Schmidt – Topál (1970-71), Bihari (1990), Endes (1989, 1990), Gombkötő et al. (1996) után, átfogó kép kialakítására tett kísérletet az épületlakó fajokról Bihari (1990), Bihari és Gombkötő (1993), Bihari (1996), Géczi (1997). Az 1989-től kezdődően zajló épületmonitorozás és az 1993-99-ben folytatott faunisztikai mintavételezés (Géczi 1998-99) jelentősen kibővítette a Zempléni-hegység denevérfaunájára vonatkozó ismereteinket. Ezen új ismeretek felhasználásával igyekszem bemutatni e kistáj denevér állományának faji megoszlását, elterjedési viszonyait.

A denevérállomány nagyságát, faji összetételét döntően a természeti viszonyok határozzák meg. Ezen munka keretében, átfogó jellemzés helyett, csak a fontosabb tényezőket emelem ki. Az erdők uralkodó fafaja a középhegységi tölgyes, gyertyános-tölgyes társulásokat alkotó kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) és gyertyán (*Carpinus betulus*). Jellemző erdőalkotó a magasabb részeken a bükk (*Fagus sylvatica*). A meredek, erdészeti gépekkal nehezen megközelíthető

hegyoldalakon természetes odvakban gazdag állományokat képeznek. Az erdők belsejében és peremén nagy kiterjedésű füves területek, felhagyott és művelt gyümölcsösök területek el. A hegységet felépítő vulkanikus kőzetek sűrű, egyenletes hozamú felszíni vízhálózatot táplálnak. Minden nagyobb völgy állandó patakkaal rendelkezik. A lapos gerinceken, nyergekben, a felszínhez közeli vízzáró agyagrétegeknek köszönhetően, állandó (csak a legszárazabb nyarakon kiszáradó) vízállások, kisebb tavak, nagyobb dagonyák találhatóak. Az élőhelyek, vízforrások egyenletes eloszlása a denevérállomány egyenletes eloszlását is eredményezi. Az egész évben állandó vízfelületű mesterséges tavak csak több hetes tartós szárazságot követően eredményezik a terület denevérállományának koncentrációját. A mészkőbarlangok hiánya egyes fajok jelenlétét eleve kizárja, ugyanakkor több ezer mesterséges barlang (pince, bányavárat és akna) bővíti az adottságok körét. Az épületlakó fajok esetében fontos tényezők a terület társadalmi viszonyai is. Az előregedő lakosságú településeken a templomok és egyéb épületek felújítása nem irányul a denevérek kizárására, sok a hétvégi házként használt, zavartalan padlásterű lakás és melléképület.

Anyag és módszer

A vizsgált terület a Zempléni-hegységnek az Aranyos-patak völgyétől északra eső, nagyobb részt erdővel borított, kisebb részt művelt része és a Hegyköz medencéje, kb. 700 km². A templompadlásokat először Bihari mérte fel 1989-ben. Az épületmonitoring 1992-től éves rendszerességgel és folyamatosan bővülő épületállománnyal kerül lebonyolításra. Faunisztikai felmérést Bényei Sándor, Frank Tamás és Suta Sándor végzett 1993-1995 folyamán a Telkibánya melletti bányáknál (lásd melléklet). A vizsgált terület egészét átfogó faunisztikai felmérést 1997 szeptembere és 1999 novembere között 18 mintavételi helyszínen végeztünk 34 alkalommal. A háló vagy hálók 1-4 m széles patakmeder fölött, kisebb vízállások (dagonya) fölött és mellett, tavak partján és gyümölcsfák között voltak felállítva. A legnagyobb fogófelületet 2 db 12×2,5 méteres, 2 db 6×2 méteres és 1 db 10×3 méteres függőháló alkotta. Pincék átvizsgálása, B típusú mesterséges odúk ellenőrzése és gyöngybagolyköpet elemzése is szolgáltatott adatokat. A pincék, az eddig felmérték tapasztalatai alapján, még sok érdekességgel fognak szolgálni. A fajok egy részének állománybecslése csak egy átfogó pincefelmérési program elvégzése után lesz megvalósítható.

Az adatok közlésénél, az előfordulási hely neve után a padlást 'p' rövidítéssel jelöltem. Nem különítettem el a templomok esetében a hajó fölötti padlást és a torony padlását, vagy nyitott süvegét. Egyéb esetekben kiírtam az élőhely típusát. Az UTM kódot zárójelben tüntettem fel. Nem saját adat esetén az UTM kód után tüntettem fel az adatszolgáltató nevét. A felmérés dátumát követően zárójelek között tüntettem fel az egyedszámot. Az épületekből közölt adatok pontos számlálások eredményei vagy a minimális becsült egyedszám. A faunisztikai felmérések során fogott egyedeket (hím + nőstény) bontásban adom meg, a legújabb adatok és a Melléklet esetében egyaránt.

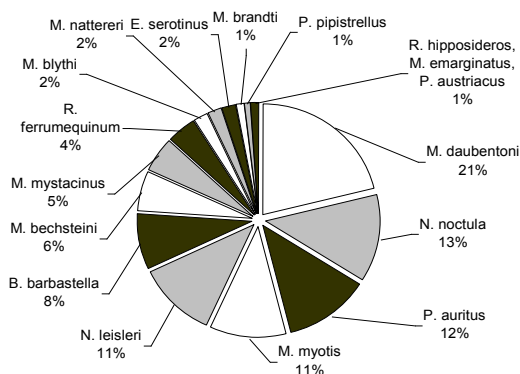
A faunisztikai felmérés helyszíneinek a vizsgált területet lefedő UTM hálóban történő eloszlását és az észlelt fajok számát tüntettem fel az 1. ábrán. A mintavételi helyek és a hálózási alkalmak jól láthatóan arányban vannak az észlelt fajok számával.

	EU38	
	1 / 1 2 + 0	
EU27	EU37	EU47
2 / 5 9 + 2	0 / 0 0 + 8	0 / 0 0 + 2
EU26	EU36	EU46
3 / 3 5 + 3	1 / 2 3 + 4	6 / 16 15 + 2
EU25	EU35	EU45
1 / 3 7 + 2	2 / 2 5 + 4	1 / 1 2 + 3
EU24		
1 / 1 1 + 3		

1. ábra. A faunisztikai felmérés helyszínei helyszínek / eredményes alkalmak észlelt fajok + csak épületekből ismert fajok száma

Eredmények

A faunisztikai mintavételezések alkalmával 1997-99 között fogott egyedek faji megoszlását a 2. ábra mutatja.

2. ábra. A faunisztikai mintavételezések alkalmával fogott egyedek faji megoszlását

Kis patkósdenevér

Rhinolophus hipposideros (Bechstein, 1800)
A Zempléni-hegység területéről legrégebben, Jetteles által 1862-ben leírt faj. Paszlavszky (1918) Hollóházáról és Telkibányáról közli adatait. Bihari (1990) pár egyedét észlelte padlásán és rendszeresen áttelelőket ír le a Bomboly-bányából. Évről-évre bővül ismert

élőhelyeinek száma. Hét élőhely különböző típusú szállásain figyeltük meg, ellenőriztük kolóniáit (Géczi 1998-99). Általánosan elterjedt, egyes helyeken gyakori faj. Nyári szálláshelyei padlások (templom, kastély, pajta, lakóház) és pincék. Ismert kolóniái leggyakrabban 10-20 egyedből állnak (padláson és pincében egyaránt), de boros pincékben egyesével is figyeltünk meg utódot nevelő nőtényt. Legnagyobb kolóniáját 3 éven keresztül, felváltva padláson és pincében, kb. 50 egyed alkotta. Az ismert állomány kb. 80%-a a legjobban feltérképezett Hegyköz területén található. E terület állományának eloszlása egyenletes. A pincetulajdonosok rendszeresen tapasztalják a faj jelenlétét a szaporodásra igénybe nem vett pincékben is. Telelő példányai borospincékből (pincénként 1–6 példány) és használaton kívüli pincékből (ált. 1 példány), bányákból kerültek elő. Állományának nagy része, akár egésze a területen telet.

Legújabb adatok: Erdőbénye: Lókötő-dűlő (borospince), (EU24), Molnár Csaba, 1999. 06. 10. (2), Füzérkajata: p, (EU37), 1999. 07. 09. (11), Füzérradvány: (EU37) (kastély padlás és pavilon pince), 1999. 07. 27. (19), (pajta) 1999. 07. 27. (11+4 fiatal), Kéked: kádfürdő p, (EU27) 1999. 07. 09. (10), Mikóháza: (EU46) borospince 1, 1999. 03. 04. (6), pince 1, 1999. 02. 20. (1), pince 2, 1999. 03. 06. (1), pincesor (88 db), 1999. 07. 08. (23+14 fiatal), borospince 2, 1999. 11. 13. (1), pince 3, 1999. 11. 20. (1), Sátoraljaújhely: Ungvári Pinceköz (EU46) borospince 3, 1999. 11. 30. (1), Telkibánya: Ruzsa-akna, (EU27), 1999. 10. 30. (1+0)

Nagy patkósdenevér

Rhinolophus ferrumequinum (Schreber, 1774)
Vásárhelyi (1939) Telkibányán említi. Endes (1989) Sátoraljaújhelyben padláson találta. Bihari (1990) több élőhelyét mérte fel, köztük szaporodó kolóniáját. Általánosan elterjedt, de sehol sem gyakori faj. Nyáron kolóniáit nagyobb épületek padlásain (templom, kastély), magányos egyedeit templom és lakóház padláson, pincékben és borospincékben találni. Jelentősebb telelő állománya felhagyott bányákból, Teréz-táró (Bihari – Gombkötő 1993), Mária-akna, Ruzsa-akna (Bényei, Frank és Suta alapján), tatárka-hegyi táró (Géczi 1997) ismert. Telelő egyedeit felhagyott és használt borospincékben is találtuk (Géczi 1998-99), pincénként 1-6

példányt. A pincékben végig ugyanazon helyen kapaszkodva telet. Az ismert nagyobb kolóniák egy része, 40-80 km-t vándorolva Szlovákia területén telet (Bihari 1990).

Legújabb adatok: Füzérkajata: pince, (EU37), 1999. 07. 09. (1), 1999. 11. 14. (1), "barlanglakás", 1999. 11. 14. (1), Füzérradvány: p, (EU37), 1999. 07. 27. (3), Középhuta: p, (EU35), 1999. 08. 06. (3), Kéked: p, (EU27), 1999. 07. 09. (1), Mikóháza: (EU46), pince 1, 1999. 02. 20. (1), pince 2, 1999. 03. 06. (2), 1999. 11. 14. (6), pincesor (88 db), 1999. 07. 08. (3), Telkibánya: (EU27), p, 1999. 07. 09. (1), Ruzsa-akna, 1999. 09. 20. (0+3), 1999. 10. 30. (1+0), Sátoraljaújhely: Tatárka-hegy (akna), (EU46) 1999. 09. 27. (1+1), 1999. 10. 14. (0+1)

Szöröskarú denevér

Nyctalus leisleri (Kuhl, 1818)

Először Bihari – Gombkötő (1993) jelzi előfordulását. Az erdei faunisztikai mintavételi helyek 2/3-án, ahol többször hálózunk mindenütt, fogtuk egyedeit. A befogott egyedek 11%-a e fajból került ki. Természetes, valamint énekesmadarak számára kihelyezett mesterséges odúkból (Géczi 1998–99) is kerültek elő kolóniái. Általánosan elterjedt odúlakó faj. A legalaposabban vizsgált Fekete-hegy csoport (EU46) területén, a hálózások során és az odúban tapasztaltak alapján, a leggyakoribb erdei fajnak bizonyult. Az itt tapasztaltak valószínűsítik, hogy az egész Zempléni-hegység egyik leggyakoribb faja. Tavak mellett tömeges megjelenését is tapasztaltuk. Egy 1999 nyarán elpusztult egyed múmiája épületből került elő. Téli előfordulásáról nincs adat. A fajra vonatkozó ismeretek helyi teletését sejtetik (Topál 1969).

Legújabb adatok: Mikóháza: Kecse-hát (dagonya), (EU46), 1999. 07. 15. (1+2), 1999. 08. 15. (2+1), Boldogkőváralja: Csurgó (patak), (EU25), 1999. 07. 31. (0+1), Sátoraljaújhely: gyermeküdülő, (EU45), 1999. 09. (1 múmia), Újhuta: tó, (EU35), 1999. 08. 06. (6+5),

Korai denevér

Nyctalus noctula (Schreber, 1774)

Jelenlétére először Schmidt – Topál (1970-71) hernád-völgyi adatközlése utal. A faunisztikai vizsgálatok során a mintavételi helyek 70 %-án tapasztaltuk jelenlétét. A leggyakoribb erdei fajnak bizonyult (13%). Általánosan elterjedt gyakori faj. Rendszeresen észleltük egyedeit

erek, patakok, vízállások feletti hálózások során. Az állandó vízfelületű tavaknál megjelenése tömeges. Sátoraljaújhelyben panellakások közül került elő (Géczi 1998-99). 1998-99 telén, fagymentes éjszakákon is tapasztaltuk mozgását. Rendszeresen az egyes lakások szellőzőit fedő szúnyoghálón kapaszkodva figyeltük meg egyedeit. Valószínűleg teljes állománya helyben, részben épületek zugaiban telet.

Legújabb adatok: Erdőhorváti: Tolcsva-patak, (EU35), 1999. 06. 10. (2+0), Háromhuta: István-kút, (tó), Pelles Gábor és Szegedi Zsolt, (EU26), 1999. 09. 18. (2+1), Mikóháza: Kecske-hát (dagonya), (EU46), 1999. 07. 4. (1+0), 1999. 07. 15. (1+0), Boldogkővára: Csurgó (patak), (EU25), 1999. 07. 29. (0+1), Újhuta: tó, (EU35), 1999. 08. 06. (14+2)

Óriás korai denevér

Nyctalus lasiopterus (Schreber, 1780)
Bihari (1996) írja le a Zempléni-hegységből. Első észlelése 1994 nyarán Rudabányácskán történt. A Háromhuta melletti István-kúton került még fogásra. Az egyik legritkább faj.

Kései denevér

Eptesicus serotinus (Schreber, 1774)
Jelenlétére először Schmidt – Topál (1970-71) hernád-völgyi adatközlése utal. Bihari (1990) számos kis egyedszámú előfordulását jelzi. Általánosan elterjedt, gyakori épületlakó. Egyes nagy *Myotis* fajok által rendszeresen elfoglalt élőhelyektől eltekintve, minden vizsgált és denevérek által lakott padlásról ismert (Géczi 1998-99). Gyakran más faj, fajok (elsősorban *Plecotus austriacus*) egyedeivel együtt fordul elő. A magányos előfordulások mellett stabil, 10-30 egyedes kolóniák jellemzik. Telető példányokat bányában és épület alatti pincében találtunk. Hálózás során mindössze 4 példányt fogtunk, amelyből 3-t a Bózsva-patak felett, a faj által lakott padlás közelében. Erdei élőhelyeken ritka, a lakott területekhez kötődik, itt is telet (Topál 1969).

Legújabb adatok: Telkibánya: p, (EU27), 1999. 07. 09. (30), Mikóháza: p, (EU46), 1999. 08. 15. (3), Füzérkajata: p, (EU37), 1999. 07. 09. (25), Füzér: p, (EU37), 1999. 07. 09. (4), Újhuta: kastély, (EU35), 1999. 08. 06. (1), Sátoraljaújhely: p, (EU46), 1999. 07. 23. (16), Zsujta: p, (EU27), 1999. 07. 09. (20), Kéked: kastély, (EU27), 1999. 07. 09. (10), Erdőbénye: p, (EU24), 1999. 08. 01. (1)

Törpe denevér

Pipistrellus pipistrellus (Schreber, 1774)
E fajra vonatkozó adatokkal 1994-től rendelkezünk. Toronyból ismert kolóniája mellett (Géczi 1997) összesen 3 példányát fogtuk (Géczi 1998-99). Tekintettel az ország más térségein tapasztaltakra (Topál 1969), valószínűleg ennél itt is gyakoribb.

Legújabb adatok: Mikóháza: Kecske-hát (dagonya), (EU46), 1999. 08. 15. (1+0)

Közönséges denevér

Myotis myotis (Borkhausen, 1797)
Először Endes (1989) említi Sátoraljaújhelyen. Bihari (1990) három kolóniájáról számol be. Bényei, Frank és Suta a telkibányai bányáknál fogta. Megbízható határozását csak hálóval fogott egyedek esetében végeztük. Erdei élőhelyeken általánosan elterjedt, helyenként gyakori faj (Géczi 1998-99).

Legújabb adatok: Füzér: László-tanya (tó), (EU38), 1999. 09. 11. (1+0), Mikóháza: (EU46), Bózsva-patak, 1999. 07. 02. (0+3), Kecske-hát (dagonya), 1999. 07. 15. (0+1), 1999. 08. 15. (0+1), Boldogkővára: Csurgó (patak), (EU25), 1999. 07. 29. (3+0), Telkibánya: Ruzsa-akna, (EU27), 1999. 09. 20. (1+1), Háromhuta: István-kút, (tó), Pelles Gábor és Szegedi Zsolt, (EU26), 1999. 09. 18. (0+1)

Hegyesorrú denevér

Myotis blythi (Tomes, 1857)
Jelenlétére először Schmidt – Topál (1970-71) hernád-völgyi adatközlése utal. Bihari (1990) kilenc önálló kolóniáját találta, gyakori fajként írja le. Ezek többsége (2/3-a) időközben megszűnt, eltűnt vagy beolvadt a vegyes nagy *Myotis* kolóniákba. Hálózás során nagyobb patak felett és bányaknáknál fogtuk.

Legújabb adatok: Mikóháza: Bózsva-patak, (EU46), 1999. 07. 02. (2+0), Telkibánya: Ruzsa-akna, (EU27), 1999. 09. 20. (2+0)

Közönséges és hegyesorrú denevér

Myotis myotis et *Myotis blythi*
A nagy *Myotis*ok épületekben való előfordulására vonatkozó tapasztalatainkat itt igyekszem összegezni, mivel gyakran vegyes kolóniákat alkotnak. A zavarás minimalisra csökkentése érdekében szálláshelyeiken nem tettünk kísérletet a pontos fajhatározásra. A magányos és pár egyedes előfordulások

esetében általában a búvóhely nem biztonságos megközelíthetősége tette bizonytalanná a határozást. Mindenütt jelen lévő, a potenciális szálláshelyek változásait gyorsan érzékelő fajok. Gyöngybagoly és galambok költőláda behelyezésével történt kizárását követően visszatértek az adott toronysüvegbe. A spalettás ablak felszerelésével és a harang feletti padlásózással biztonságossá tett torony stabil kolónia élőhelye. Az újra fémborítást kapott padlást három év elteltével 150 egyedes kolónia foglalta el. Egy toronyban több egyede jelent meg azt követően, hogy az üvegablakok helyére kb. 0,5 m² -nyi területre spaletta került behelyezésre. A legnagyobb egyedszámmal előforduló, általánosan elterjedt fajok. Az északi részen található két óriás kolóniájuk mellett számos kisebb ismert. Állományuk egy része helyben (Bényei, Frank és Suta felmérése alapján), egy része szlovákiai bányákban, barlangokban tel (Géczi 1997).

Legújabb adatok: Filkeháza: p, (EU36), 1998. 07. 09. (1000), Mikóháza: p, (EU46), 1999. 08. 15. (4), Vilyvitány: p, (EU47), 1999. 07. 27. (2), Kovácsvágás: p, (EU36), 1999. 07. 27. (70), Füzérradvány: p, (EU37), 1999. 07. 27. (1), Pusztafalu: p, (EU37), 1999. 07. 09. (150), Fony: p, (EU26), 1999. 08. 06. (50), Sátoraljaújhely: p, (EU46), 1999. 07. 23. (45), Kéked: kastély, (EU27), 1999. 07. 09. (1), Pányok: p, (EU27), 1999. 07. 09. (500), Erdőbénye: p, (EU24), 1999. 08. 01. (20)

Nagyfülű denevér

Myotis bechsteini (Kuhl, 1818)

Endes telkibányai tárnából (1990) írja le. Bényei, Frank és Suta 1993-ban Telkibánya mellett bányaknánál fogta. A többször hálózott erdei élőhelyekről, bányaknából 1998–99 folyamán mindenünnen előkerült. Énekesmadarak számára kihelyezett mesterséges odúban is találtuk. A legalaposabban vizsgált Fekete-hegy csoport (EU46) területén e fajból került ki a befogott egyedek 13%-a. E résztájon és az egész Zempléni-hegységben általánosan elterjedt, gyakori odúlakó faj. A teljes vizsgálati anyagban 6%-kal képviseli magát. Az itt tapasztaltak, a korábbi véleményekkel (Topál 1969) szemben valószínűsítik, hogy általánosan elterjedt és a gyakoribb fajok közé tartozik.

Legújabb adatok: Erdőhorvát: Tolcsva-patak, (EU35), 1999. 06. 10. (1+0), Mikóháza: Kecse-hát (dagonya), (EU46), 1999. 07. 04.

(0+2), 1999. 07. 15. (1+1), 1999. 08. 15. (2+0), Középbérc (B típusú odú), 1999. 07. 17. (1+0), Boldogkő-váralja: Csurgó (patak), (EU25), 1999. 07. 29. (2+0), Sátoraljaújhely: Tatárka-hegy (akna), (EU46) 1999. 10. 14. (1+0), Háromhuta: István-kút, (tó), Pelles Gábor és Szegedi Zsolt, (EU26), 1999. 09. 18. (1+0)

Csonkafülű denevér

Myotis emarginatus (Geoffroy, 1806)

Jelenlétére először Schmidt – Topál (1970–71) hernád-völgyi adatközlése utal. Bihari (1990) hálózás során fogott egyedeit említi és a Bomboly-bányából írja le. Kolóniát szintén Bihari (1993) észlelt Tolcsván. Csak az őszi-téli időszakban észleltük előfordulását. Rendszeresen ellenőrzött pincéből kerültek elő telelő példányai, valamint bányaknánál fogtuk. A ritka fajok közé tartozik.

Legújabb adatok: Füzérradvány: pince, (EU37), 1999. 11. 14. (5), Sátoraljaújhely: Tatárka-hegy (akna), (EU46) 1999. 09. 27. (1+0)

Horgasszörű denevér

Myotis nattereri (Kuhl, 1818)

Bihari (1990) a Bomboly-bányából írja le. Bényei, Frank és Suta 1994-95-ben Telkibánya mellett bányaknánál fogta. A faunisztikai felmérés során egyedei a legalaposabban átvizsgált Fekete-hegy csoport (EU46) területéről kerültek elő. A ritkább fajok közé tartozik. A felmérő munka folytatásától általános elterjedtségének igazolása várható.

Legújabb adatok: Mikóháza: (EU46), Kecse-hát (dagonya), 1999. 07. 04. (1+0), 1999. 08. 15. (2+0), Debre-völgy (tó), 1999. 08. 05. (1+0)

Bajuszos denevér

Myotis mystacinus (Kuhl, 1819)

E fajra vonatkozóan 1994-től rendelkezünk adatokkal (Géczi 1998–99). Általánosan elterjedt odúlakó, de sehol sem gyakori. A fogott egyedek 5%-át adja. A többször hálózott élőhelyekről, a Hernád partjától a legkisebb erekig, a tájidegen akáccal benőtt völgytalpaktól a középhegységi bükkösökig, bányaknáig, mindenünnen előkerült. Téli adata nincs, de a fajra vonatkozó ismeretek (Topál 1969) helyben telelését valószínűsítik.

Legújabb adatok: Sima: Aranyos-patak, (EU24), 1999. 06. 07. (2+0), Mikóháza: (EU46), Bózsva-patak, 1999. 07. 02. (1+0),

Kecske-hát (dagonya), 1999. 07. 15. (1+1),
Debre-völgy (tó), 1999. 08. 05. (0+1),
Boldogkőváralja: Csurgó (patak), (EU25),
1999. 07. 29. (0+1), 1999. 07. 30. (0+1)

Brandt denevére

Myotis brandti (Eversmann, 1845)
Endes (1990) telkibányai tárnából írja le.
Bényei, Frank és Suta 1993-ban Telkibánya
mellett bányaknáknál fogta. Összesen három
helyen fogott 1-1 példányával jelen
ismereteink szerint az egyik legritkább faj.
Valószínűleg helyben telel. Előkerülési
helyeinek szórása általános elterjedtségét és az
ismertnél jelentősebb állományát sejteti.

Legújabb adatok: Erdőhorváti: Tolcsva-
patak, (EU35), 1999. 06. 10. (1+0)

Vízi denevér

Myotis daubentoni (Kuhl, 1819)
Endes (1989-90) telkibányai felhagyott
vágatban, Bihari – Gombkötő (1993) híd
boltívének repedésében találta. Az egyik
leggyakoribb, általánosan elterjedt faj. A
Bózsva-patak menti mintavételi helyeken a
leggyakoribb faj (Géczi 1998-99). Valamennyi
nagyobb, helyenként szétterülő vízü patak és tó
mellől észleltük, csak a legkisebbeknél,
alkalmi vízállásoknál nem. Bányaknáknál is
fogtuk példányait. Jelen ismeretek szerint
állománya a nagyobb patakok mentén
koncentrálódik, részben helyben telel.

Legújabb adatok: Erdőhorváti: Tolcsva-
patak, (EU35), 1999. 06. 10. (1+0), Nagyhuta:
Kőkapu (tó), (EU36), 1999. 06. 16. (1+0),
Mikóháza: Bózsva-patak, (EU46), 1999. 07.
02. (13+0), Füzér: László-tanya (tó), (EU38),
1999. 09. 11. (1+0), Telkibánya: Ruzsa-akna,
(EU27), 1999. 09. 20. (2+0)

Tavi denevér

Myotis dasycneme (Boie, 1825)
Endes (1988) telkibányai felhagyott vágatból,
Bihari (1990) a Bomboly-bányából írja le. Az
egyik legritkább faj.

Pisze denevér

Barbastella barbastellus (Schreber, 1774)
Endes (1990) a Kánya-hegy területén, sziklafal
résében találta. Bihari (1990) a Bomboly-
bányából és Kőkapu mellől jelzi. Bényei,
Frank és Suta 1993-95-ban rendszeresen fogta
Telkibánya mellett bányaknáknál. Elsősorban

a tavak, kisebb patakok felett észleltük, de
nagyobb egyedszámú előfordulását csak
bányaknáknál tapasztalni. Fontos
telelőhelyeik a beomlóban lévő, nem látogatott
pincék (Géczi 1998-99). A vizsgált terület
alkalmas telelőhelyekben való gazdagsága
teljes állománya helyben telelését
valószínűsíti. Általánosan elterjedt, de
állománya eloszlása egyenetlen. Helyenként
gyakori, de a szegényes aljnövényzetű zárt
erdőkben sehol sem észleltük.

Legújabb adatok: Mikóháza: (EU46),
Debre-völgy (tó), 1999. 08. 05. (1+0),
(felhagyott pince), 1999. 02. 20. (2),
Boldogkőváralja: Csurgó (patak), (EU25),
1999. 07. 30. (1+1), 1999. 07. 31. (1+0),
Telkibánya: Ruzsa-akna, (EU27), 1999. 09. 20.
(2+3)

Barna hosszúfülű denevér

Plecotus auritus (Linné, 1758)
A hosszúfülű denevérek jelenlétére Vásárhelyi
1939-es közlése utal, de ekkor még nem
különítették el a két fajt. A barna hosszúfülű
denevért Endes telkibányai tárnából (1990) írja
le. Bényei, Frank és Suta 1993-95-ban
rendszeresen fogta Telkibánya mellett
bányaknáknál. Általánosan elterjedt,
helyenként gyakori, alkalmazkodóképes faj.
Ugyanazon helyen, 0,5-1 méter átlagos
szélességű patak felett, az egymást követő
estéken fogott denevérek 25%-át példányai
tették ki. A zárt erdőktől pár száz méterre
elhelyezkedő falusi udvar felett is fogtuk
egyedeit. Bagolyköpetből és énekesmadarak
számára kihelyezett mesterséges odúkból
(Géczi 1998-99) is kerültek elő példányai.
Valószínűleg állományának nagy része
helyben telel. A telkibányai Ruzsa-aknáknál
történt hálózások során 1999. október 30-án
egy részben albinotikus példányát fogtuk. Egy
10-15 mm nagyságú fehér folt volt található a
hát jobb oldalán, a szemszín normális volt.
Hasonló tapasztalatokról számol be Štefan
Matis és Peter Pjenčák (1998). Ők 1997 őszén
a délszlovákiai jászói barlangnál fogtak
részben albinotikus példányokat. A két élőhely
között kb. 40-50 km a távolság. A relatív
közelség felveti az azonos populációhoz való
tartozás lehetőségét, illetve a zempléni
állomány egy részének a délszlovákiai
mészkövidéken történő telelésének valószínű-
ségét. Eldöntése célirányos kutatást igényelne.
Erdei épületromban figyeltünk meg 1999.
július 9-én egy teljesen albinó *Plecotus*

egyedet (EU36), amelyet fajra nem tudunk meghatározni.

Mikóháza: (EU46), Középbérc (B típusú odú), 1999. 07. 17. (1+0), Petőfi u. 1. (kert), (1+1), Boldogkőváralja: Csurgó (patak), (EU25), 1999. 07. 29. (1+0), 1999. 07. 30. (0+1), 1999. 07. 31. (2+0), Telkibánya: Ruzsa-akna, (EU27), 1999. 09. 20. (6+1), 1999. 10. 30. (2+1)

Szürke hosszúfülű denevér

Plecotus austriacus (Fischer, 1829)

Jelenlétére először Schmidt-Topál (1970-71) hernád-völgyi adatközlése utal. Bihari (1990) a leggyakoribb épületlakóként írja le. A monitoring folyamán a legáltalánosabban elterjedt és a legnehezebben megtalálható fajnak bizonyult. Stabil, 10-50 egyedes kolóniák jellemzik. Kimondottan az emberi környezethez kötődik. A hálózások során egyetlen példányát sikerült fogni. Állománya valószínűleg teljes egészében helyben telel, részben épületekben, részben pincékben és borospincékben (Géczi 1998-99).

Legújabb adatok: Telkibánya: p, (EU27), 1998. 07. 09. (10), Mikóháza: p, (EU46), 1999. 08. 15. (8), Füzérkajata: p, (EU37), 1999. 07. 09. (10), Füzér: p, (EU37), 1999. 07. 09. (1), Nagybózsza: p, (EU36), 1999. 07. 09. (25), Újhuta: kastély, (EU35), 1999. 08. 06. (20), Fony: p, (EU26), 1999. 08. 06. (40), Hejce: p, (EU26), 1999. 08. 06. (30), Kéked: kastély, (EU27), 1999. 07. 09. (1)

Színesíti a faunát a mészkővidékekhez kötődő hosszúsárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*) bomboly-bányai előfordulása (Bihari 1990). Irodalmi adatok (Topál 1954) valószínűsítik még a fehértorkú denevér (*Vespertilio murinus*) előfordulását. A szomszédos szlovákiai területeken tapasztaltak az északi denevér (*Eptesicus nilssoni*) megkerülését ígérik.

Összefoglalás

A Zempléni-hegység összefüggő, jelentős odvas állományokkal rendelkező erdőségei, az erdők peremén elterülő települések épületeinek ritkán látogatott padlásteri gazdag denevérfaunának biztosítanak élőhelyet, amelyről az 1980-as évekig minimális ismeretekkel rendelkezünk. Az 1989-től folyó intenzív kutatás (Bihari, Endes, Géczi), az épületmonitoring, a faunisztikai mintavéte-

lezés, bányajaratok, pincék ellenőrzése a Zempléni-hegység területén 19 faj jelenlétét igazolták. Gyakori, stabil kolóniákkal rendelkező épületlakó fajok az *Eptesicus serotinus*, *Myotis myotis* (erdei élőhelyeken is gyakori), *Myotis blythi*, *Plecotus austriacus*. Általánosan elterjedt és gyakori odúlakó fajok a *Nyctalus leisleri*, *Nyctalus noctula*, *Myotis bechsteini*, *Barbastella barbastellus*, *Plecotus auritus*. A vizes élőhelyek meghatározó faja a *Myotis daubentoni*. Általánosan elterjedt, de jelen ismereteink szerint kisebb állománnyal jelen lévő fajok a *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Myotis mystacinus*, *Pipistrellus pipistrellus*. Kis számú előkerülésükkel a *Myotis emarginatus*, *Myotis nattereri*, *Myotis brandti* a ritkább fajokat képviselik. A legritkébbnek a *Myotis dasycneme* és a *Nyctalus lasiopterus* bizonyult. Telelőhelyekként fontosak a bányajaratok és a több ezernyi pince közül a felhagyottak, de jelentős részben az aktívan használtak is.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki Nagy Istvánnak, Pelles Gábornak, Szegedi Zsoltnak a faunisztikai felmérések lebonyolításához nyújtott nélkülözhetetlen segítségükért, az MDBK Zemplén-Abaúji Helyi Csoport tagjainak a felmérő munkákban való aktív részvételükért és valamennyi egyesületi tagnak, akik adataikat rendelkezésemre bocsátották, amelyek hiányában nem nyílt volna mód jelen összefoglaló munka elkészítésére.

Melléklet

Bényei Sándor, Frank Tamás, Suta Sándor 1993-1995 folyamán végzett faunisztikai kutatásának adatai:

Nagy patkósdenevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1993. 10. 06. (0+1, +1?), 1993. 10. 07. (5+3), 1994. 10. 14. (3+0), 1995. 10. 01. (1+0), 1995. 10. 10. (13+10), Mária-bánya, 1994. 10. 15. (5+6), 1994. 10. 16. (5+5), Teréz-táró, 1993. 10. 09. (5+3)

Kis patkósdenevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1994. 10. 14. (1+0), 1995. 10. 10. (1+0)

Közönséges denevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1993. 10. 06. (1+0), 1993. 10. 07. (2+0), 1994. 10. 14. (1+0), 1995. 10. 10. (1+1), Mária-bánya, 1994. 10.

15. (1+0), 1994. 10. 16. (4+0), Teréz-táró, 1993. 10. 09. (2+0)

Nagyfülű denevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1993. 10. 06. (1+0), 1993. 10. 07. (2+0), Teréz-táró, 1993. 10. 09. (1+0)

Horgasszórú denevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1994. 10. 10. (3+1), Mária-bánya, 1994. 10. 16. (1+0), 1995. 10. 01. (1+1)

Brandt denevére

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1993. 10. 07. (1)

Pisze denevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1993. 10. 06. (8+2), 1993. 10. 07. (7+3), 1994. 10. 10. (2+2), 1995. 10. 10. (3+3), Mária-bánya, 1994. 10. 16. (2+3), Teréz-táró, 1993. 10. 09. (2+0)

Barna hosszúfülű denevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1993. 10. 07. (4+0), 1994. 10. 10. (1+0), 1994. 10. 14. (3+0), 1995. 10. 01. (1+0), 1995. 10. 10. (5+2), Mária-bánya, 1994. 10. 15. (1+0, +1?), 1994. 10. 16. (1+1), Teréz-táró, 1993. 10. 09. (4+0)

Szürke hosszúfülű denevér

Telkibánya: (EU27), Ruzsa-akna, 1993. 10. 06. (6+3), 1993. 10. 07. (3+2), 1994. 10. 14. (2+0), 1995. 10. 01. (1+0), Mária-bánya, 1994. 10. 15. (2+0), 1994. 10. 16. (13+2, +1?)

Irodalom

Bihari, Z. (1990): Adatok a Zempléni-hegység épületlakó denevéreinek felméréséhez. *Calandrella*. **4**: 1: 75-82.

Bihari, Z. (1990): A nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) és a hosszúzárnyú denevér

(*Miniopterus schreibersi*) vándorlásának vizsgálata a Zempléni-hegységben. *Calandrella*. **4**: 2: 22-27.

Bihari Z., Gombkötő P. (1993): Az Északi-középhegység denevérfaunisztikai felmérése. *Folia Historico Naturalia Musei Matraensis*. **18**: 163-189.

Bihari Z. (1996): Denevérhatározó és denevérvédelem. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.

Bihari Z. (1996): A Zempléni-hegység épületlakó denevéreinek populációdinamikai vizsgálata. *Denevérkutatás*. **2**: 15-21.

Bihari Z., Estók P., Gombkötő P. (1996): Az óriás korai denevér (*Nyctalus lasiopterus*) és fehér-torkú denevér (*Vespertilio murinus*) újabb előfordulási adatai Észak-Magyarország területén. *Denevérkutatás* **2**: 38-39.

Endes M. (1989): Adatok a tiszai Alföld denevérfaunájához. *Calandrella*. **3**: 2: 69-70.

Endes M. (1990): Ritkább denevérfajok a Zempléni-hegységben. *Calandrella*. **4**: 1: 86.

Géczy I. (1997): Hat év felmérő munkájának eredményei és tapasztalatai Zemplénben és Abaújban. Az I. Magyar Denevérvédelmi Konferencia kiadványa: 11-15.

Géczy I. (1998–99): Adatok a Zempléni-hegység és a szomszédos kistájak denevérfaunájához (Mammalia: Chiroptera). *Folia Historico Naturalia Musei Matraensis*. **23**: 381-389.

Matis, Š., Pjenčák, P. (1998): Nález čiastočne albinotických ucháčov svetlých (*Plecotus auritus*). *Natura Carpatica*. **39**: 327-330.

Paszlavszy J. (1918): Mammalia. In: Fauna Regni Hungariae I.

Schmidt E., Topál, Gy. (1970-71): Denevérmaradványok magyarországi bagolyköpetekből. *Vertebrata Hungarica*. **12**: 93-102.

Topál Gy. (1954): A Kárpát-medence denevéreinek elterjedési adatai. *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici*. **5**: 471-483.

Topál Gy. (1969): Denevérek–Chiroptera. In: Magyarország Állatvilága XXII. 2.

Vásárhelyi I. (1939): Adatok a Bükk denevérfaunájához. *Állattani Közlemények*. **36**: 117-123.